

Till teorin om företagets vinstmaximering

A/ BENGT CARLSON¹⁾

I den nyare ekonomiska litteraturen har i många fall anförts synpunkter, vilkas innebörd är, att den traditionella teorin om företagets strävan mot vinstmaximering, dels är orealistisk och dels är ofruktbar för förståelsen av det ekonomiska livet.

En modifierad form av teorin om vinstmaximering anger, att denna skall gälla endast på lång sikt, eventuellt endast om företagets hela livslängd tages i beaktande.

Bägge dessa former av teorin är baserade på ett antagande om ett slutet eller konvergent ekonomiskt system. De i systemet ingående variablerna kan vara stokastiska eller icke-stokastiska, antalet variabler begränsat eller obegränsat, men gemensamt för de olika konstruktionerna är, att vinsten (eller dess motsvarighet) kan maximeras över tid. Detta förutsätter ett konvergent system, där gränsfallet utgöres av et system, som konvergerar vid en tidpunkt, som är oändligt avlägsen.

Ett teoretiskt tillfredsställande system måste åtminstone i någon grad efterlikna verkligheten. Ambitionsgraden bör därvidlag vara så stor, att modellen kan tjäna som underlag för de beslut, som förekommer i et företag.

Ett realistiskt system blir emellertid så komplicerat, att det är ogörligt för vetenskapsmannen att erhålla de empiriska data, som krävs för att genomföra en maximering.

Vid en praktisk tillämpning är det ej ens teoretiskt möjligt att före ett beslut undersöka, om beslutet innebär vinstmaximering, möjligen med undantag för en mycket kort tidsperiod.

Om teorin om ett konvergent system övergives, och i stället antages ett system, som är divergent och öppet (nya variabler kan öka och gamla förlora i betydelse), följer att vinstmaximeringsteorin är obehövlig.

Något kriterium på om ett beslut är positivt är dock önskvärt. För det enskilda företaget kan ett beslut sägas vara positivt, om det medför ett närmande till eller ett bibehållande av de mål, som uppsatts för företagets verksamhet. Dessa mål kan vara av högst skiftande karaktär och kan ej sammanvägas till ett enhetligt mått, såvida ej ett starkt förenklat resonemang tillämpas. Ett beslut, som innebär en ökad vinst, men som strider mot företagets sysselsättningspolitik, är att förstå som icke-positivt för företaget.

Vill man söka generalisera dessa individuella värderingar till en samhällsnorm, ställs man inför ett svårslösligt värdefilosofiskt problem. Värdenormerna för ett samhälle kommer att bestämmas av de olika individuella värdenormer, som förekommer i samhället, liksom de individuella påverkas av de samhälleliga. Samhällsnormerna kan ej heller betraktas som ett genomsnitt av de enskilda.

Som en konsekvens av det förda resonemanget följer att motsättningen mellan suboptimering och optimering, dvs. maximering på kort sikt gentemot maximering på lång sikt, delvis är ett skenproblem.

¹⁾ Civilekonom. Amanuens vid IDAF, Handelshögskolan, Göteborg.

Till teorin om företagets vinstmaximering

A/ BENGT CARLSON¹⁾

I den nyare ekonomiska litteraturen har i många fall anförts synpunkter, vilkas innebörd är, att den traditionella teorin om företagets strävan mot vinstmaximering, dels är orealistisk och dels är ofruktbar för förståelsen av det ekonomiska livet.

En modifierad form av teorin om vinstmaximering anger, att denna skall gälla endast på lång sikt, eventuellt endast om företagets hela livslängd tages i beaktande.

Bägge dessa former av teorin är baserade på ett antagande om ett slutet eller konvergent ekonomiskt system. De i systemet ingående variablerna kan vara stokastiska eller icke-stokastiska, antalet variabler begränsat eller obegränsat, men gemensamt för de olika konstruktionerna är, att vinsten (eller dess motsvarighet) kan maximeras över tid. Detta förutsätter ett konvergent system, där gränsfallet utgöres av et system, som konvergerar vid en tidpunkt, som är oändligt avlägsen.

Ett teoretiskt tillfredsställande system måste åtminstone i någon grad efterlikna verkligheten. Ambitionsgraden bör därvidlag vara så stor, att modellen kan tjäna som underlag för de beslut, som förekommer i et företag.

Ett realistiskt system blir emellertid så komplicerat, att det är ogörligt för vetenskapsmannen att erhålla de empiriska data, som krävs för att genomföra en maximering.

Vid en praktisk tillämpning är det ej ens teoretiskt möjligt att före ett beslut undersöka, om beslutet innebär vinstmaximering, möjligen med undantag för en mycket kort tidsperiod.

Om teorin om ett konvergent system övergives, och i stället antages ett system, som är divergent och öppet (nya variabler kan öka och gamla förlora i betydelse), följer att vinstmaximeringsteorin är obehövlig.

Något kriterium på om ett beslut är positivt är dock önskvärt. För det enskilda företaget kan ett beslut sägas vara positivt, om det medför ett närmande till eller ett bibehållande av de mål, som uppsatts för företagets verksamhet. Dessa mål kan vara av högst skiftande karaktär och kan ej sammanvägas till ett enhetligt mått, såvida ej ett starkt förenklat resonemang tillämpas. Ett beslut, som innebär en ökad vinst, men som strider mot företagets sysselsättningspolitik, är att förstå som icke-positivt för företaget.

Vill man söka generalisera dessa individuella värderingar till en samhällsnorm, ställs man inför ett svårslösligt värdefilosofiskt problem. Värdenormerna för ett samhälle kommer att bestämmas av de olika individuella värdenormer, som förekommer i samhället, liksom de individuella påverkas av de samhälleliga. Samhällsnormerna kan ej heller betraktas som ett genomsnitt av de enskilda.

Som en konsekvens av det förda resonemanget följer att motsättningen mellan suboptimering och optimering, dvs. maximering på kort sikt gentemot maximering på lång sikt, delvis är ett skenproblem.

¹⁾ Civilekonom. Amanuens vid IDAF, Handelshögskolan, Göteborg.

Skenproblemets natur skisseras i följande exempel: Det antages att i en viss besluts-situation ett visst kvantum kunskap föreligger samt att företagsledaren med hjälp av denna kunskap ställs inför ett val mellan ett beslut (a), som för en kortare period leder mot vinstmaximering, och ett beslut (b), som för den kortare perioden ger ett föga gynnsamt resultat, men som på lång sikt leder till vinstmaximering.

Vid den kortare periodens slut förutsättes, att ny information har uppträtt. Denna information är av ett sådant slag att den utsäger, att ett tredje alternativ skulle ha valts för maximering på lång sikt.

Om företagsledaren i utgångsläget hade känt denna information, skulle ett tredje alternativ kommit i fråga. Det framgår, att den information, som fanns tillgänglig i den följande valpunkten, kunde motivera en ändring av företagspolitiken. Om alternativ (a) valts i stället för alternativ (b), hade utgångsläget för nästa period blivit bättre, trots att alternativ (b) skulle vara riktigast i ett slutet, konvergent system.

Av detta resonemang framgår det faktum, att företagsledaren alltid måste handla inte blott med en viss osäkerhet utan också med en ovisshet, som ej låter sig överblickas mer än högst ofullständigt.

Odd Langholm har berört detta problem i sin artikel „Horisontproblemet i planleggingsteorin“ i nr. 3 1959 av Erhvervsøkonomisk Tidsskrift. Han förutsätter för sin däri beskrivna metod en konvergens eller en periodicitet i systemet. Såvida ej ett slutet system antages, kan ej systemets natur göras till föremål för kunskap a priori på annat sätt än genom de slutsatser och antydningar om framtiden, som dragit ur ett historiskt material.

Det är författarens förhoppning, att teorin om företagets vinstmaximering skall över-givas och ersättas av en teori, som tager hänsyn till företagarens önskan om bibehållande och förbättring av företagets ställning i en given situation och för en given över-skådlig period.

Eksamensopgaver 1961

Handelshøjskolen i Aarhus

Den erhvervsøkonomiske eksamen 1961

ERHVERVSØKONOMI II

(Uden hjælpemidler)

Til opgavens besvarelse gives 4 timer

- 1) Der ønskes en kortfattet besvarelse af følgende spørgsmål:
  - a) Hvad forstår man ved udbudskurven for en virksomhed, der optræder som mængdetilpasser på et marked med fudkommen konkurrence?
  - b) Hvorledes finder man denne kurve?
- 2) På et homogent marked (ingen præferencer, fuldt gennemsigtigt) findes der i alt 4 udbydere, nemlig en stor virksomhed A og 3 små virksomheder: B, C og D. Markedsprisen fastsættes af A. De små virksomheder kan til den af A fastsatte pris afsætte den mængde af varen, de ønsker at producere.